

Ломакіна Лариса Володимирівна,

Свірепчук Ірина Алімівна

Національний технічний університет України

“Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського”, Київ, Україна

АНАЛІЗ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У ТЕХНІЧНОМУ ВУЗІ

***Анотація.** У статті пропонується до розгляду проблема навчання професійної іноземної мови у технічному вузі з урахуванням стандартів вищої освіти, що визначають загальну мету освітньої та професійної підготовки та встановлюють вимоги до змісту, обсягу і рівня якості вищої освіти. Проведено аналіз підручників, навчальних посібників та методичних вказівок з іноземної мови для технічних спеціальностей. Пропонуються способи поліпшення якості освітнього процесу.*

***Ключові слова:** Державні стандарти вищої професійної освіти, навчальна програма дисципліни, професійно-орієнтоване навчання іноземної мови, сучасні інформаційні технології, професійно-орієнтований зміст.*

Lomakina Larysa

Svirepchuk Iryna,

National Technical University of Ukraine

“Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute”, Kyiv, Ukraine

ANALYSIS OF ORGANIZATION OF FOREIGN LANGUAGE TEACHING IN A TECHNICAL UNIVERSITY

***Abstract.** The article proposes to consider the problem of professional foreign language training in a technical university, taking into account the standards of higher education, which define the general purpose of educational and vocational training and establish the requirements for the content, volume and quality level of higher education. The analysis of textbooks, manuals and methodical instructions on*

a foreign language for technical specialties students is carried out. Ways to improve the quality of educational process are offered.

Keywords: *State standards of higher professional education, curriculum of discipline, professionally-oriented foreign language training, modern information technologies, professionally-oriented content.*

Сучасний стан вищої освіти в Україні з новітніми тенденціями в його розвитку висуває нові вимоги до професійної підготовки фахівців та їх особистісних якостей. У числі значущих – глибокі професійні знання та вміння, здатність до гнучкого їх застосування, ініціативність, комунікабельність, творча активність, готовність до безперервного саморозвитку. Конкурентоспроможність сучасного фахівця визначається не тільки його високою кваліфікацією в професійній сфері, але і готовністю вирішувати професійні завдання в умовах іншомовної комунікації. Наявність лінгвістичних знань дає можливість фахівцю бути в курсі всього нового, що видається в його професійній області, озброює його досягненнями світової науки, сприяє використанню їх у своїй практиці.

За таких умов актуальним став науковий пошук підходів, що забезпечують результативність мовної професійної підготовки фахівців. У зв'язку з цим пріоритетним напрямком в оновленні іншомовної освіти визнається професійно – орієнтоване навчання іноземної мови, яке передбачає формування у фахівців здатності професійного іншомовного спілкування [1, с.64, 65].

Однак, очевидним є те, що на сьогоднішній день у системі вищої освіти в Україні склався ряд протиріч: між сучасним змістом мовної політики і неадекватним її відображенням в нормативних документах, призначених для технічних вузів; між потребою ринку праці у фахівцях-випускниках технічних вишів, які вміють спілкуватися іноземною мовою і використовувати інформаційні технології у своїй практичній діяльності і неготовністю технічних

ВНЗ до підготовки таких фахівців; між особистісними і професійно-орієнтованими очікуваннями студентів оволодіти іноземною мовою як засобом міжкультурної комунікації (в тому числі за допомогою Internet-технологій) і відсутністю відповідних педагогічних умов, адекватних цим потребам.

Таким чином, є всі підстави вважати проблему вибору способів поліпшення якості освітнього процесу актуальною і вимагає спеціального вивчення.

Мета цієї статті провести аналіз позитивних і негативних явищ в організації навчання іноземної мови у технічному вузі та виявити способи поліпшення якості освітнього процесу.

Аналіз існуючих підходів до навчання іноземної мови в системі вищої професійної освіти та дослідження з проблеми мовної підготовки майбутнього фахівця проведені Бабинець М.М., Л.І. Бербенець, Т.О. Брик, Н.В. Кіш, С.В. Козак, О.В. Мудра, Ю.О. Ніколаєнко, Г.О. Неустроева, Н.А. Сура, О.В. Тинкалюк та інш., свідчать про те, що гуманітарна підготовка випускника вузу в цілому і мовна підготовка зокрема не в повній мірі відповідають потребам суспільства і особи, не дозволяють фахівцеві з необхідною якістю вирішувати професійні завдання і задовольняти особисті потреби в іншомовному мовному середовищі.

Незважаючи на різноманіття наукових досліджень присвячених питанням професійно-орієнтованого навчання іноземної мови і використанню нових інформаційних технологій в процесі навчання іноземної мови, проблема аналізу нормативно-правової та нормативно-директивної бази навчання іноземним мовам в немовних вузах, концепцій, програм, навчально-методичних комплектів і рекомендацій авторів-розробників навчальних посібників з використання у вузах інформаційних технологій, та вибору найбільш ефективних методик професійно-орієнтованого навчання іноземної мови в технічному вузі залишається малодослідженою.

Розглянемо структуру системи стандартів вищої освіти, що відповідає вимогам Законів України “Про освіту”, “Про вищу освіту” і являє собою

ієрархічну сукупність взаємопов'язаних стандартів. Вони належать до галузі стандартизації вищої освіти і встановлюють взаємопогоджені вимоги до змісту, обсягу і рівня якості вищої освіти, що визначаються загальною метою освітньої та професійної підготовки.

Державна компонента державних стандартів вищої освіти визначає структури переліку напрямів та спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за відповідними освітньо-кваліфікаційними рівнями, та переліку кваліфікацій за відповідними освітньо-кваліфікаційними рівнями, а також вимоги до кожного освітньо-кваліфікаційного рівня та відповідного їм освітнього рівня вищої освіти. Вимоги до освітніх рівнів вищої освіти містять вимоги до рівня сформованості у особи соціальних і громадянських якостей з урахуванням особливостей майбутньої професійної діяльності, а також вимоги до професійної підготовки фахівців з урахуванням суспільного поділу праці.

Галузеві стандарти вищої освіти являють собою узагальнений нормативний зміст освіти та навчання за певними напрямами підготовки та спеціальностями та містять складові: освітньо-кваліфікаційні характеристики (ОКХ) випускників вищих навчальних закладів; освітньо-професійні програми (ОПП) підготовки; засоби діагностики (ЗД) якості вищої освіти [2].

Стандарти вищої освіти вищих навчальних закладів поєднують узагальнений варіативний зміст освіти й навчання та нормативний зміст навчання і включають: варіативні частини ОКХ, ОПП та ЗД, навчальні плани, програми навчальних дисциплін тощо і формують перелік спеціалізацій спеціальностей. Основним нормативним документом, що визначає організацію навчального процесу в конкретному напрямку освітньої або кваліфікаційної підготовки, є навчальний план.

Для конкретизації планування навчального процесу на кожний навчальний рік складається робочий навчальний план. Нормативні навчальні дисципліни встановлюються “Галузевим стандартом вищої освіти. Освітньо-професійна програма” [2].

Для кожної навчальної дисципліни, яка входить до освітньо-професійної програми підготовки, на підставі навчальної програми дисципліни та навчального плану вищим навчальним закладом складається робоча навчальна програма дисципліни, яка є нормативним документом вищого навчального закладу. Робоча навчальна програма дисципліни містить виклад конкретного змісту навчальної дисципліни, послідовність, організаційні форми її вивчення та їх обсяг, визначає форми та засоби поточного і підсумкового контролю.

Аналіз вимог до обов'язкового мінімуму володіння іноземною мовою, визначених Державними стандартами вищої професійної освіти для технічних вузів показав, що перед викладачами поставлена задача формування умінь, необхідних майбутнім фахівцям для вирішення проблем, пов'язаних з їх професійною діяльністю. Згідно зі стандартами, до таких умінь відносяться збір, аналіз, обробка та систематизація науково-технічної інформації за напрямом професійної діяльності з використанням сучасних інформаційних технологій; сприяння впровадженню досягнень вітчизняної та зарубіжної науки і техніки засобами іноземної мови. Основою формування названих умінь виступають нескладні прагматичні тексти і тексти за широким та вузьким профілем спеціальності. В якості мовних творів передбачаються анотації, реферати, тези, повідомлення, приватні листи, ділові листи, біографії [3].

Разом з тим в стандартах не визначені конкретні вимоги до даних видів текстів, що в свою чергу відображається на змісті підручників з іноземної мови для технічних спеціальностей. Так, в підручниках авторів Лазаревої О.Я., Ятеля Г.П., Князевського Б.М., Кузика Ф.К., Бонамі Д., Орловської І.Р., призначених для технічних університетів і вузів, містяться тексти загальнокультурного, загально технічного або науково-популярного характеру.

Ознайомлення з Навчальними програмами дисципліни «Іноземна мова професійного спрямування» (у ВНЗ немовних спеціальностей) дозволило виявити той факт, що іноземна мова визнається обов'язковим компонентом професійної підготовки сучасного фахівця будь-якого профілю. Крім того, в програмах вказується, що вузівський курс навчання іноземної мови носить

комунікативно і професійно-орієнтований характер. Що стосується навчання міжособистісному спілкуванню, то при навчанні усним і письмовим формам спілкування еталоном є сучасна літературно-розмовна мова, тобто мова, якою користуються освічені носії мови в офіційних і неофіційних ситуаціях спілкування. Програми передбачають навчання читання текстів різних жанрів наукової та довідкової літератури, при цьому базовим вмінням є вміння працювати з літературою.

Навчальні програми дисципліни «Іноземна мова професійного спрямування» для вузів немовних спеціальностей визначають кінцеві вимоги до володіння іноземною мовою: наявність мовної та комунікативної компетенції, достатньої для подальшої навчальної діяльності, для вивчення зарубіжного досвіду в певній (профільюючій) області науки і техніки, а також для здійснення ділових контактів на елементарному рівні. Ці програми передбачають що комунікативні мовні компетенції будуть формуватись для адекватної поведінки в реальних ситуаціях академічного та професійного життя, які є загальними для студентів різних спеціальностей. Навчальні програми є професійно зорієнтованими і базуються на вміннях, їх зміст організовано відповідно до професійних сфер і ситуацій. Ці вміння проявляються в різних типах мовленнєвої поведінки. Аналіз Навчальних програм дисципліни «Іноземна мова професійного спрямування» для вузів немовних спеціальностей також показав невідповідність між вимогами, що пред'являються до рівня володіння студентами іноземною мовою і представленим у підручниках змістом навчання.

Вищезазначене вимагає переосмислення змісту Стандартів і Навчальних програм дисципліни «Іноземна мова за професійним спрямуванням» в технічному вузі.

При опрацюванні статті вивчалися і аналізувалися психологічна, педагогічна, методична, лінгвістична, технічна літератури; аналізувалися нормативно-правові та нормативно-директивні бази навчання іноземним мовам в немовних вузах, концепції, програми, навчально-методичні комплекти і рекомендації авторів-розробників навчальних посібників з використання у

вузах інформаційних технологій; проводилися спостереження за процесом навчання/викладання іноземної мови в технічному вузі; анкетування, інтерв'ювання студентів і викладачів.

На основі проведеного дослідження можна стверджувати, що ефективність професійно-орієнтованого навчання іноземної мови в технічному вузі з використанням інформаційних технологій може бути досягнута за таких умов: 1) якість оволодіння студентами практичними вміннями використовувати іноземну мову як засіб професійного спілкування забезпечується шляхом впровадження в освітній процес сучасних інформаційних технологій, адекватних професійно-орієнтованому змісту навчання іноземній мові у технічному вузі; 2) дидактичні властивості і функції інформаційних технологій дозволяють інтерактивний, діяльнісний та особистісно-орієнтований характер завдань і вправ, спрямованих на формування професійно-орієнтованих умінь і здібностей студентів, серед яких особливо виділяються вміння працювати з інформацією, самостійно вирішувати проблемні задачі, аналізувати і застосовувати зарубіжний досвід в професійній області, здатність до критичного мислення, креативність і самореалізація; 3) високий рівень мотивації майбутніх фахівців технічного профілю до вивчення іноземної мови забезпечується шляхом створення на заняттях ситуацій професійно-орієнтованого характеру, залученням студентів до професійно значущого спілкування в інформаційно-розвиваючому середовищі, заохоченням прагнення до роботи в команді на основі співпраці і співтворчості; 4) технологія проектної діяльності, що покладена в основу методики професійно-орієнтованого навчання іноземної мови студентів технічних спеціальностей, відповідає їх особистісним і професійним очікуванням і сприяє формуванню професійно-значущих якостей особистості майбутнього фахівця технічного профілю.

Проведений у дослідженні аналіз факторів, що впливають на організацію навчання іноземної мови в технічному вузі показав: в технічних вузах до теперішнього часу має місце репродуктивна (знаннєва) модель навчання іноземної мови, яка орієнтована на передачу готових знань і тренування

навичок використання мовного матеріалу в процесі безпосереднього спілкування; недостатня підготовленість викладачів до використання сучасних педагогічних та інформаційних технологій в навчальному процесі з навчання іноземної мови; розрив між змістом навчання іноземної мови та вимогами з боку роботодавців до рівня володіння іноземною мовою випускників технічних вузів.

В ході аналізу існуючої ситуації в області організації навчання іноземної мови в технічному вузі запропоновані способи підвищення якості викладання іноземної мови з урахуванням особистісно та професійно-орієнтованих потреб студентів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Ломакіна Л.В. Навчання іноземної мови на немовних факультетах вузів / Л.В. Ломакіна // Вісник ЛНУ ім. Тараса Шевченка. Серія: Педагогічні науки. – випуск №21 (280). – 2013. – С. 64– 69.
2. Курс лекцій з дисципліни "Теорія і методика професійного навчання для магістрів спеціальності "Вища школа" – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: lecture.in.ua
3. Барыбин А.В. Информационные технологии профессионально-ориентированного обучения иностранному языку студентов технических специальностей: дис. на соискание науч. степени канд. пед. наук: спец. 13.00.02 «Теория и методика обучения и воспитания» / А.В. Барыкин. – М., 2005. – 177 с.